

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ
« _____ » 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА

для студентів

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
освітньої програми **Фінанси і кредит**
освітньо-кваліфікаційного рівня **молодший спеціаліст**

спеціальності **073 Менеджмент**
освітньої програми **Організація виробництва**
освітньо-кваліфікаційного рівня **молодший спеціаліст**

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма №	<u>1587/20</u>
<u>О.С.Ш.</u> (підпис)	(прізвище, ініціали)
« _____ »	20 <u>20</u> р.

Розробник: Кравець Світлана Геннадіївна, Запара Олексій Васильович, викладачі циклової комісії економіко-математичних дисциплін і менеджменту Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Бацук Ольга Петрівна, викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі: Кравець Світлана Геннадіївна, викладач циклової комісії економіко-математичних дисциплін і менеджменту Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Запара Олексій Васильович, викладач циклової комісії економіко-математичних дисциплін і менеджменту Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Бацук Ольга Петрівна викладачі циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства

Протокол від «25» серпня 2020 року № 1

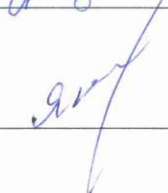
Голова циклової комісії Алла ТАРАСІЮК

Робочу програму перевірено
« 26 » 08 2020 р.

Заступник директора
з навчально-методичної роботи

 Зоя ГЕЙХМАН

Заступник директора
з навчальної роботи

 Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 20_/20_н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20_/20_н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20_/20_н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20_/20_н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма навчання			
Вид дисципліни	Обов'язкова			
Мова викладання, навчання, оцінювання	Українська			
Загальний обсяг годин	70			
Курс	1		2	
Семестр	1	2	3	4
Обсяг годин, в тому числі:	15	20	17	18
Аудиторні	14	18	16	16
Модульний контроль	1	2	1	2

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Громадянська освіта» є формування формування вільної особистості, яка визнає загальнолюдські та національні цінності й керується морально-етичними критеріями та почуттям відповідальності у власній поведінці.

Завданням громадянської освіти є забезпечення цілеспрямованої підготовки старшокласників до функціонування у системі суспільних відносин поліваріантного світу, глобалізації, соціальної взаємодії та активної відповідальної участі в суспільній діяльності.

Теоретичні основи курсу складає сукупність філософських, психолого-педагогічних знань та практичних навичок і вмінь, необхідних для системного вивчення і вирішення суспільно-педагогічних проблем; методологічні принципи (гуманізація та демократизація навчально-виховного процесу; природовідповідність та свободовідповідність; - системність; диференціація; міждисциплінарна інтеграція; наступність і безперервність; культуровідповідність; інтеркультурність), що є підґрунтям для конструювання змісту, вибору форм і методів навчання; сучасні філософські, психолого-педагогічні й методичні підходи (особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, системний, міжпредметний, контекстний, загальношкільний).

Навчальна дисципліна спрямована на формування громадянської компетентності студентів:

- *соціально-комунікативної*: вміння й навички спілкування та встановлення конструктивних відносин між людьми, діалогу і громадського обговорення суспільних проблем;
- *інформаційно-медійної*: вміння критично мислити; навички пошуку, аналізу та оцінки інформації, критичної оцінки медіаповідомлень на основі аналізу джерел, соціальної ситуації;
- *розв'язання соціальних конфліктів, проблем*: уміння розв'язувати соціальні суперечності; формування установки на толерантне розв'язання конфліктів;
- *відповідального соціального вибору й прийняття рішення*: готовність до ухвалення обґрунтованого рішення на основі усвідомленого й виваженого вибору;

- *громадянської участі*: установка на відповідальну суспільну діяльність; навички участі в соціальних та політичних процесах.

3. Результати навчання за дисципліною

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Громадянська освіта» студент здатен:

- доступно і переконливо висловлювати власну думку, використовувати можливості мови для розкриття тем громадянської освіти; розпізнавати мовні засоби впливу, володіти техніками переконування; вести аргументовану полеміку на відповідну тематику; читати і розуміти перекладені та адаптовані українською літературною мовою першоджерела, авторські наукові публікації; створювати українською мовою (усно і письмово) тексти з громадянознавчої тематики;
- використовувати цифрові технології для пошуку потрібної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; досліджувати суспільні проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних, соціальних та наукових проектах; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією у процесі аналізу повідомлень мас-медіа; виявляти джерела та авторів інформації, робити коректні посилання;
- активно слухати та спостерігати, брати відповідальність на себе, проявляти громадянську свідомість, соціальну активність та участь у житті громадянського суспільства, аналітично мислити, критично розуміти світ: політику, право, права людини, культуру, релігію, історію, мас-медіа, економіку тощо;
- розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та розвиток цивілізації.

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин				
		Разом	Лекцій	Семинарських	Практичні	Самостійна
1 курс						
Розділ 1. Економіка						
1	Соціальні цілі економіки	4	2	2		
2	Місцевий бюджет: основні статті доходів та видатків	2			2	
3	Ринкова економіка	2	2			
4	Економіка домогосподарства	4	2	2		
5	Родинний бюджет	2			2	
	Модульний контроль	1				
6	Підприємництво	2	2			
7	Створюємо бізнес-план власного підприємства	2		2		
8	Ринок праці	2	2			
9	Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме	2			2	
10	Лобювання інтересів та корупція	2	2			
Розділ 2. Людина в соціокультурному просторі						
11	Людина в соціокультурному просторі	2	2			
12	Світ інформації та мас-медіа	2		2		
13	Маніпулятивний вплив медіа	2	2			
14	Людина і суспільство	2		2		
	Модульний контроль	2				
<i>За 1 курс</i>		35	16	10	6	
2 курс						
Розділ III. Особистість та її ідентичність						
16	Я – людина. Самоідентифікація.	2	2			
17	Соціалізація особистості	2		2		
18	Самореалізація людини	2		2		
Розділ IV. Права і свободи людини						
19	Права і свободи людини	2	2			
20	Людська гідність і права людини	2		2		
21	Еволюція прав людини	2		2		
22	Людина і держава	2	2			
23	Механізм захисту прав людини	2		2		
	Модульний контроль	1				
Розділ V. Демократичне суспільство та його цінності						
24	Демократична держава	2	2			
25	Роль політичних партій та громадських організацій в розвитку демократії	2	2			
26	Громадянське суспільство	2	2			
27	Громадянська участь у житті суспільства	2		2		
28	Дитячі й молодіжні громадські об'єднання	2		2		
Розділ VI. Україна, Європа, Світ						
29	Інтеграція та глобалізація	2		2		
30	Міжнародні відносини та міжнародне право	2	2			
31	Україна – член європейського та світового співтовариства	2		2		
	Модульний контроль	2				
<i>За 2 курс</i>		35	14	18		

* із врахуванням МКР (6 год)

5. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Економіка

Тема 1. Соціальні цілі економіки (2 год.).

Економіка як сфера життя людей. Економічні потреби та блага. Процеси, що забезпечують задоволення потреб: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Обмеженість ресурсів. Необхідність раціонального та ефективного використання ресурсів. Вплив діяльності людини на довкілля. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля.

Основні поняття теми: економіка, потреби, блага, виробництво, розподіл, обмін, споживання, ресурси, довкілля.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Семінар 1. Економіка як сфера життя людей (2 год.).

Практичне заняття: Місцевий бюджет: основні статті доходів та видатків (2 год.).

Тема 2. Ринкова економіка (2 год.).

Принципи ринкової економіки. Кругообіг в ринковій економіці.

Попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція.

Функції держави в ринковій економіці. Державний бюджет, податки, напрямки видатків.

Основні поняття теми: ринок, ринкова економіка, попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція, бюджет, податки.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Тема 3. Економіка домогосподарства (2 год.).

Домашнє господарство як власник і споживач. Поняття про раціональне споживання. Права споживачів.

Бюджет домогосподарств: види доходів, напрямки витрат, заощадження.

Основні поняття теми: власник, споживач, домашнє господарство, раціональне споживання, доходи, витрати, заощадження.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Семінар 2. Економіка домогосподарства (2 год.).

Практичне заняття: Родинний бюджет (2 год.).

Тема 4. Підприємництво (2 год.).

Підприємницька діяльність. Мета і соціальна відповідальність підприємця. Правовий захист бізнесу.

Основні поняття теми: підприємництво, бізнес, соціальна відповідальність.

Основна література: 1, 3 . *Додаткова література:* 21-23.

Семінар 3. Створюємо бізнес-план власного підприємства (2 год.).

Тема 5. Ринок праці (2 год.).

Учасники ринку праці: роботодавці і наймані працівники. Поняття професії, спеціальності, кваліфікації працівника. Заробітна плата як дохід найманого працівника.

Основні поняття теми: ринок праці, роботодавці, наймані працівники, професія, спеціальність, кваліфікація працівника, заробітна плата.

Основна література: 1, 3. *Додаткова література:* 21-23.

Практичне заняття: Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме (2 год.).

Тема 6. Лобіювання інтересів та корупція (2 год.).

Поняття лобізму. Сутність корупції та корупціогенних ризиків. Причини та наслідки корупції в економіці та політиці. Шляхи подолання корупції.

Основні поняття теми: лобі, лобіювання, корупція.

Основна література: 1, 3. *Додаткова література:* 21-23.

Розділ 2. Людина і суспільство

Тема 7. Людина в соціокультурному просторі (2 год.).

Соціокультурна багатоманітність. Поняття суспільства. Соціальна структура суспільства. Соціальна згуртованість, солідарність і відповідальність. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність.

Ефективна комунікація. Роль спілкування в житті людини й суспільства. Вербальна й невербальна комунікація.

Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти. Поняття стереотипів і упереджень. Забобони. Шляхи подолання стереотипів. Поняття дискримінації. Основні форми та прояви дискримінації. Толерантність та інклюзія. Поняття конфлікту та його види. Стадії конфлікту. Способи подолання конфліктів. Переговори і медіація. Консенсус і компроміс.

Основні поняття теми: суспільство, соціальна структура, соціальні цінності, гендер, етнос, комунікація, вербальна і невербальна комунікація, стереотипи та упередження, дискримінація, конфлікти, толерантність та інклюзія, конфлікт, консенсус і компроміс.

Основна література: 1, 4, 5. *Додаткова література:* 1,2, 6.

Семінар 4. Світ інформації та мас-медіа (2 год.).

Тема 8. Маніпулятивний вплив медіа (2 год.).

Маніпуляції в медіапросторі. Як розпізнати фейкову інформацію, пропаганду. Роль медіа у провокуванні конфліктів та поширенні стереотипів. Що таке «мова ворожнечі», і як її розпізнати.

Достовірність інформації в мас-медіа. Джерела інформації. Факт та судження. Авторство медіа тексту Стандарти подання інформації. Критичний аналіз медіатекстів.

Приватність та конфіденційність у віртуальному світі. Цифрова ідентичність. Соціальні мережі. Права людини в Інтернеті. Безпека та етика поведінки у мережі. Кіберзлочинність. Особливості захисту прав дітей та молоді в Інтернеті.

Основні поняття теми: маніпуляції, пропаганда, достовірність, приватність та конфіденційність, віртуальний світ, цифрова ідентичність, соціальні мережі, кіберзлочинність.

Основна література: 1, 4, 5. *Додаткова література:* 1, 2, 6.

Семінар 5. Людина і суспільство (2 год.).

2 КУРС

Розділ 3. Особистість та її ідентичність

Тема 9. Я - людина. Самоідентифікація (2 год)

Ідентичність. Види ідентичності. Громадянська ідентичність. Змінний характер ідентичності. Феномен національної ідентичності. Самовизначення. Ідентифікація. Особиста гідність. Совість.

Основні поняття теми: індивід, особа, особистість, громадянин, ідентичність, соціалізація, самовизначення, самореалізація, особиста гідність, совість, сім'я, субкультура.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 1, 4

Семінар 6. Соціалізація особистості (2 год)

Семінар 7. Самореалізація особистості (2 год)

Розділ 4. Права і свободи людини

Тема 10. Права і свободи людини (2 год)

Людська гідність. Людська гідність – основа природного права людини. Природні права людини. Громадянські права людини. Ключові проблеми реалізації державної політики щодо дотримання прав людини.

Основні поняття теми: людська гідність, свобода, гуманізм, права і свободи людини, права дитини, рівність, справедливість, солідарність, верховенство права, відповідальність, порушення прав людини, міжнародні стандарти захисту прав людини, механізми захисту прав людини і прав дитини.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 1, 4, 18

Семінар 8. Людська гідність і права людини (2 год)

Семінар 9. Еволюція прав людини (2 год)

Тема 11. Людина і держава (2 год)

Взаємовідносини «людина - держава». Верховенство права. Права і свободи людини та відповідальність держави за їх дотримання, гарантування та захист. Позитивні та негативні зобов'язання держави.

Основні поняття теми: людина, індивід, особа, держава, громадянин, верховенство права, рівноправність, відповідальність.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 1, 4, 18

Семінар 10. Механізм захисту прав людини (2 год)

Розділ 5. Демократичне суспільство та його цінності

Тема 12. Демократична держава (2 год)

Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичних країнах. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу.

Основні поняття теми: демократія, влада, державна влада, демократичні процедури, гілки влади, виборче право, плюралізм, пряма та представницька демократія, вибори, мажоритарна, пропорційна, змішана виборча система, принципи виборчого права, референдум ;

Основна література: . *Додаткова література:* 2, 6, 8, 18

Тема 13. Роль політичних партій та громадських організацій в розвитку демократії (2 год)

Роль громадянина у демократизації суспільства. Демократичний громадянин. Культура громадянськості. Активна громадянська позиція. Правовий статус політичних партій в Україні. Діяльність та вплив політичних партій на демократію. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію.

Основні поняття теми: громадянин, демократичний громадянин, демократичні процедури, плюралізм, врядування, громадянське суспільство, солідарність, соціальна згуртованість, громадянська позиція, політична партія, громадська організація.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 2, 6, 8, 18

Тема 14. Громадянське суспільство (2 год)

Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадянське суспільство та правова держава.

Основні поняття теми: громадянське суспільство, правова держава, структура громадянського суспільства, громадська думка, громадська позиція, солідарність, соціальна згуртованість, соціальний капітал, соціальна активність, лідерство, ініціатива.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 2, 6, 8, 18

Семінар 11. Громадянська участь у житті суспільства (2 год)

Семінар 12. Дитячі та молодіжні громадські об'єднання (2 год)

Розділ 6. Україна, Європа, Світ

Семінар 13. Інтеграція та глобалізація (2 год)

Тема 15. Міжнародні відносини та міжнародне право (2 год)

Поняття міжнародних відносин. Особливості міжнародного права. Система безпеки. Міжнародне гуманітарне право. Урядові і неурядові міжнародні організації. Європейське і світове співробітництво. Участь України в ООН, ОБСЄ, Раді Європи, СОТ тощо. Європейський вибір України. Угода про асоціацію Україна – ЄС.

Основні поняття теми: інтеграція, глобалізація, міграція; Європейський Союз, Європейська політика сусідства, Східне партнерство, міжнародне право, європейське та світове співтовариство, система безпеки і співробітництва в Європі.

Основна література: 1, 2, 5. *Додаткова література:* 4, 5, 19

Семінар 14. Україна -член європейського та світового співтовариства (2 год)

6. Контроль навчальних досягнень

Критерії оцінювання знань з предметів загальноосвітньої підготовки за дванадцятибальною шкалою

Початковий рівень навчальних досягнень

1 бал - студент може відтворити 2-3 події, дати, історичні постаті; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; виконує не більш ніж 20% від загальної кількості тестів.

2 бали - студент може усно відтворити кілька історичних термінів, явищ; повинен вибрати вірний варіант відповіді (на рівні "так – ні"; частково визначає хронологічну послідовність подій; може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; розрізняє окремі історичні події та явища без зв'язку між ними; виконує 20% від загальної кількості тестів.

3 бали - студент може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з історичними джерелами, слабо орієнтується в хронології подій; має лише загальне уявлення про історичну карту; відсутні сформовані уміння і навички; виконує 30% від загальної кількості тестів.

Середній рівень навчальних досягнень

4 бали - студент має початковий рівень знань; описує історичні події без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити логіку та хронологію подій, слабо орієнтується у поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником, картою,

історичними документами; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45% від загальної кількості тестів.

5 балів - студент знає більше половини навчального матеріалу, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює історичні поняття, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді карту, схему; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує 55% від загальної кількості тестів.

6 балів - студент самостійно дає більшість визначень, самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати історичні події та явища і робить певні висновки; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, володіє хронологією подій; користується додатковими джерелами (хрестоматія, карта, журнально-газетні публікації, комп'ютерні програми, Інтернет); виконує 65% від загальної кількості тестів.

Достатній рівень навчальних досягнень

7 балів - студент правильно відтворює логіку історичних подій, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, аналізує явища, оцінює діяльність історичних постатей, наводить власні приклади на підтвердження висловленої думки; самостійно викладає матеріал теми, здатен з допомогою викладача скласти план реферату, виконати його та правильно оформити; самостійно користується додатковими джерелами історичної інформації; правильно використовує історичну термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує 75% від загальної кількості тестів.

8 балів - студент має достатньо повні знання, вільно використовує навчальний матеріал в стандартних ситуаціях; логічно висвітлює події з точки зору історичного взаємозв'язку; синхронізує історичні події; досконало володіє історичною та політичною картою; формулює і чітко аргументує власну думку; здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацьовувати матеріал самостійно, вміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; виконує 80% від загальної кількості тестів.

9 балів - студент вільно оперує вивченим матеріалом, самостійно аналізує та систематизує історичні явища; знання може застосовувати у змінених, нестандартних ситуаціях; висловлює стандартну аргументацію при оцінці історико-політичних явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу, але потребує консультації з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85% від загальної кількості тестів.

Високий рівень навчальних досягнень

10 балів - студент має глибокі та повні знання історичних подій, явищ, лідерів; може визначити тенденції та протиріччя історичних процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно складає таблиці та схеми; вирішує творчі завдання; вільно орієнтується у нестандартних ситуаціях, відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативу; виконує 95% від загальної кількості тестів.

11 балів - студент здатен до самостійного вивчення матеріалу; вміє застосовувати вивчений матеріал для винесення власних аргументованих суджень в практичній

діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний підготувати за підтримки викладача виступ на студентську наукову конференцію; самостійно знаходить інформацію (наукова історична література, мас-медіа, Інтернет, мультимедійні програми тощо); вільно оперує термінологією; вирішує проблемно-історичні завдання; виконує 100% від загальної кількості тестів.

12 балів - студент має системні знання, вміє їх самостійно набувати, представляє власні неординарні судження щодо історичних процесів та явищ; користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу історичних явищ; самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; активно використовує знання в практичній діяльності.

7. Навчально-методична карта дисципліни «Громадянська освіта»

Разом: 70 год., лекції – 30 год., семінарські заняття – 28 год., практичних – 6 год., Модульний контроль – 6 год.

Розділи	Розділ 1.						Розділ 2.			Розділ 3.			Розділ 4.			Розділ 5.			Розділ 6								
Назва розділів	Економіка						Людина і суспільство			Особистість та її ідентичність			Права і свободи людини			Демократичне суспільство та його цінності			Україна, Європа, Світ								
Лекції	1		2	3	4	5		6	7		8		9			10			11		12	13	14			15	
Теми лекцій	Соціальні цілі економіки		Ринкова економіка	Економіка домогосподарства	Підприємництво	Ринок праці		Лобювання інтересів та корупція	Людина в соціокультурному просторі		Маніпулятивний вплив медіа		Я – людина. Самоідентифікація			Права і свободи людини			Людина і держава		Демократична держава	Роль політичних партій і громадських організацій	Громадянське суспільство			Міжнародні відносини та міжнародне право	
Теми семінарських і практичних занять	Економіка як сфера життя людей	Практичне заняття: Місцевий бюджет: основні статті доходів та витратків		Економіка домогосподарства	Практичне заняття: Родинний бюджет	Створюємо бізнес-план власного підприємства	Практичне заняття: Аналіз попиту на ринку праці і складання резюме		Світ інформації та мас-медіа	Людина і суспільство		Соціалізація особистості	Самореалізація людини		Людська гідність і права людини	Еволюція прав людини	Механізм захисту прав людини			Громадянська участь у житті суспільства	Дітячі і молодіжні громадські об'єднання	Інтеграція та глобалізація			Україна – член європейського та світового співтовариства		
Модульний контроль	МКР				МКР				МКР						МКР												

8. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. зі змінами і доповненнями.
2. Кримінальний кодекс України : станом на 11 лют. 2013 р. : відповідає офіц. тексту / упоряд. В. І. Тютюгін. – Х. : Право, 2013. – 232 с.
3. Кодекс законів про працю України [Текст] : станом на 13 січ. 2015 р. : відповідає офіц. тексту. - Харків : Право, 2015. - 121, [1] с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Текст] : із змінами та допов. станом на 09 верес. 2014 р. : (відповідає офіц. текстові). - Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. - 247 с.
5. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356
6. Сімейний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135

Основна:

- 1.Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту)» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / Васильків, І. Д.; Кравчук, В. М.; Сливка, О. А.; Танчин, І. З.; Тимошенко, Ю. В.; Хлипавка, Л. М. – Тернопіль: Астон, 2018. – 256 с.
- 2.Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту)» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти// П. В. Вербицька, О. В. Волошенюк, Г. О. Горленко та ін. - Київ : Літера ЛТД, 2018. - 224 с.
- 3.Економічна теорія: Політекономія. Підручник. / за ред.. В.Д.Базилевича. – К., 2014. – 710 с.
- 4.Людина і світ: підручник для 11 кл. /Бакка Т.В.,Марголіна Л.В., МелещенкоТ.В. - К.:Видавничий дім «Освіта»,2012.
- 5.Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / авт.: А.Садовенко , Л.Масловська, В.Середа, Т.Тимочко. – К., 2011. – 392 с.

Додаткова

1. Людина і світ. 11 клас. Стандартний та академічний рівні/ Валентій Л.І., Лебідь Г.М.- Х.:ВГ «Основа», 2011.
2. Правознавство. Підручник для 10 класу. О.Д. Наровлянський. - К.: Грамота, 2012. – 233 с.
3. Правознавство. Навчальний посібник - За ред. к.ю.н. В.В. Сухоноса (мол.) - Університетська книга, 2012. - 903 с.
4. Правознавство. 11 клас: профільний рівень. Підручник. Наровлянський О.Д. - К.: Грамота, 2011. — 392 с.

5. Правознавств. Христоматія / Лоха Л.О., Наровлянський О.Д. – К., Юрінком Інтер. – 2013. – 736 с.
6. Основи демократії / За заг. ред. А.Колодій. – К.: вид-во „Ай Бі”, 2012.
7. Основи приватного права України (навчальний посібник для учнів ліцеїв, гімназій та профільних класів) / Котюк І.І., Котюк О.І.- К., Версія, 2012.
8. Основи публічного права України (навчальний посібник для учнів ліцеїв, гімназій та профільних класів) / Котюк І.І., Котюк О.І.- К., Версія, 2011.
9. Правовідносини // Брецько Ф. Основи держави і права у схемах і таблицях. – Ужгород, ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2011. с.134-140.
10. Правовідносини // Теорія держави і права. Академічний курс / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – с.432-449.
11. Правопорушення // Брецько Ф. Основи держави і права у схемах і таблицях. – Ужгород, ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2012. с.163-167.
12. Правопорушення // Теорія держави і права. Академічний курс / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – с.480-496.
13. Прокопенко В. І. Трудове право. — К., Вентурі, 2015
14. Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави і права. Київ ”Атіка”, 2012.
15. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2016. - 656с.
16. Теорія держави і права: Навч. посібник / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 368 с
17. Форма держави // Теорія держави і права. Академічний курс / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – с.124-144
18. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: Підручник. — К., 2012.
19. Зовнішня політика і міжнародні відносини незалежної України. Історія України 11 клас. Рівень стандарту, академічний/Авдимирець Л.// Історія України. Шкільний світ.— К., 2012.
20. Цивільне право України. Підручник в двох томах./ За аг. Ред.. В.І,Борисової, І.В.Спасибо-Фатєєвої, В.Л.Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2012.
21. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії. Навчальний посібник.- Ужгород: Гранда, 2015. – 204с.
22. Базидевич В.Д., Базидевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 263с.
23. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2015.- 372с.: іл..

9 Інформаційні ресурси

Офіційні документи:

- *Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини.*
[укр/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali)

- *Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини (скорочене видання)* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *"Хартія для всіх" (дитяче видання "Хартії")* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Декларація ООН з освіти та виховання в області прав людини* / <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/66/137&Lang=E>
- *Глобальні цілі ООН. UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1* / <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини (ОДГ/ОПЛ):

- *"Демократичне врядування в школах"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Том I з ОДГ/ОПЛ "Навчаючи демократії"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Том II з ОДГ/ОПЛ "Зростаємо у демократії"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Том III з ОДГ/ОПЛ "Живемо в демократії"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Том IV з ОДГ/ОПЛ "Беремо участь у демократії"* [укр / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Том V з ОДГ/ОПЛ "Досліджуємо права дитини"* [укр/рос / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Том VI з ОДГ/ОПЛ "Навчання демократії"* [укр / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Освіта для демократичного громадянства : посіб. для підготов. вчителів з питань освіти для демократ. громадянства та освіти з прав людини (вдосконалена версія – вересень 2007) / [Р. Голлоб, Е. Хаддлестон, П. Крапф та ін.] ; пер. з англ. та адапт. Л. М. Ващенко ; за ред. Е. Хаддлестона ; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. - К. : НАДУ, 2009. - 92 с. // <http://osvita.khpg.org/files/docs/1366804266.pdf>*

Посібники з прав людини та активної участі для молоді:

- *"Компас"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *"Компасіто"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *"Скажи своє слово"* [укр/рос/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *"Закладинки"* [укр/англ / http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticzna-shkola/Navchal-ni-materiali](#)
- *Освіта у сфері прав людини у шкільній системі Європи, Центральної Азії та Північної Америки: збірник прикладів кращих практик (2009) – посібник, розроблений Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ спільно з Радою Європи, Управлінням*

Верховного комісара ООН з прав людини та ЮНЕСКО, доступний російською мовою онлайн за посиланням: <http://www.osce.org/ru/odihhr/102230?download=true>

- *Керівні принципи освіти в галузі прав людини для систем середньої школи* (2012), розроблені Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ – доступний українською мовою онлайн за посиланням: <http://www.osce.org/odihhr/93969>

Веб-сторінки міжнародних організацій, що займаються громадянською освітою та освітою у сфері прав людини:

- Рада Європи - <http://www.coe.int/en/>
- Офіс Ради Європи в Україні - <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>
- ООН - <http://www.un.org/en/index.html>
- Офіс ООН в Україні - <http://www.un.org.ua/en/>
- ЮНЕСКО - <http://en.unesco.org/>
- ЮНІСЕФ - <https://www.unicef.org/>
- Представництво ЮНІСЕФ в Україні - <https://www.unicef.org/ukraine/ukr/>
- Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ) – <http://www.osce.org/>
- Бюро демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ ОБСЄ) – <http://www.osce.org/odihhr>
- Координатор проєктів ОБСЄ в Україні - <http://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine>
- Європейський центр імені Вергеланда (Норвегія) - <http://ukr.theewc.org/>
- Amnesty International - <https://www.amnesty.org/en/>
- Amnesty International в Україні - <http://amnesty.org.ua/>